

УДК 347.714-051

А.В. СОЛОНАР, Харківський національний університет внутрішніх справ

ДЕРЖАВНИЙ РЕЄСТРАТОР: ПОНЯТТЯ, ОСНОВНІ ОЗНАКИ

Ключові слова: реєстрація, державна реєстрація, посадова особа, державний службовець, державний реєстратор

Наукові дослідження поняття «державний реєстратор» потребують детального вивчення і удосконалення через те, що на сьогоднішній день немає такого визначення, яке б у повній мірі відобразило всі ознаки державного реєстратора, а також належним чином окреслило його основну функцію – державну реєстрацію.

Варто відзначити, що дослідженню даного питання майже не приділялась увага, але окремі аспекти зазначеної проблеми досліджувались у працях таких вчених як О. Апанасюк, А. Бризгалін, О. Єременко, Р. Калюжний, А. Ластовецький, І. Лазарев, С. Ляхачов, С. Ляшенко, В. Марков, В. Попондопуло, А. Рябко, Н. Саніахметова, В. Щербина, А. Яблонська, Н. Янчук та інші. Тому метою цієї статті є дослідження і визначення поняття «державний реєстратор» на підставі аналізу вітчизняного законодавства і наукових поглядів учених та окреслення його основних ознак.

Необхідно зауважити, що в Законі України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» надано наступне визначення державного реєстратора – це посадова особа, яка відповідно до цього Закону від імені держави здійснює державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців. Виходячи з того, що основною функцією державного реєстратора є проведення державної реєстрації суб'єкта підприємницької діяльності, для визначення поняття державного реєстратора необхідно ознайомитися з визначенням поняття державної реєстрації і

реєстрації взагалі та дослідженнями науковців з даного питання.

Якщо звернутися до тлумачного словника української мови, то термін «реєстрація» визначається як взяття на облік, внесення до списку або книги якихось даних, записів про певні факти [1]. З цього визначення можна сказати, що державна реєстрація, це взяття на державний облік, внесення до державного реєстру якихось даних про певні факти – появу нового суб'єкта права.

У юридичних словниках та енциклопедіях надається визначення державної реєстрації: державна реєстрація (пізньолат. *registratio* – внесення до списку, переліку) – письмовий запис або фіксація іншим чином фактів, явищ, відомостей чи певних матеріальних об'єктів з метою їх державного обліку та контролю, засвідчення дійсності і надання їм законного (легітимного) статусу [2, с.162]; державна реєстрація суб'єкта підприємництва – необхідна умова здійснення всіх видів підприємницької діяльності, основним призначенням якої є здійснення контролю за законністю виникнення, зміни та припинення правового статусу суб'єктів підприємництва [3, с.147].

У даному випадку мова йде про функцію державного обліку, контролю за законністю виникнення, зміни та припинення правового статусу суб'єкта підприємницької діяльності. Проте, якщо виходити з такого визначення, що державний реєстратор – це посадова особа, яка здійснює державний облік та контроль за законністю виникнення, зміни та припинення правового статусу суб'єкта підприємницької діяльності, то дане визначення не розкриває в повній мірі суть поняття державний реєстратор, бо не враховано саме реєстраційну процедуру як основну його функцію.

Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців», а саме ст.4 зазначає, що державна реєстрація юридичних осіб та фізичних осіб підприємців – це засвідчення факту створення або припинення юридичної особи, засвідчення

факту набуття або позбавлення статусу підприємця фізичною особою, а також вчинення інших реєстраційних дій, які передбачені цим Законом, шляхом внесення відповідних записів до Єдиного державного реєстру. Тобто, з огляду на дане визначення, державний реєстратор – це посадова особа, яка засвідчує факт створення або припинення юридичної особи, засвідчує факт набуття або позбавлення статусу підприємця фізичною особою, а також вчиняє інші реєстраційні дії, які передбачені цим Законом, шляхом внесення відповідних записів до Єдиного державного реєстру.

Проте, на думку В.І. Маркова і С.В. Ляшенко, навряд чи необхідно так широко трактувати термін державної реєстрації, включаючи в нього крім самого безпосереднього процесу державної реєстрації суб'єкта підприємницької діяльності (шляхом включення суб'єкта до реєстру), ще й спеціальні процедури, пов'язані з державною реєстрацією змін і доповнень установчих документів, перереєстрацією СПД та інші – подібне штучне «обваження» даного терміна не сприяє належній чіткості й об'єктивності закону [4, с.60]. В.І. Марков пропонує законодавчо закріпити наступне легальне визначення терміну «державна реєстрація СПД» – це процес легалізації права на підприємницьку діяльність, який здійснюється шляхом проведення передбачених законом процедур органом державної реєстрації, що завершується включенням (внесенням) запису про такого суб'єкта до Єдиного державного реєстру СПД, з видачею зареєстрованому суб'єктові офіційного свідоцтва про його державну реєстрацію [5, с.13].

Але, якщо дивитися на дане визначення з огляду на основну функцію державного реєстратора, то варто відзначити, що воно відображає суть саме реєстраційної діяльності і яким шляхом вона здійснюється.

У свою чергу, з позицій адміністративного права державна реєстрація фізичних осіб-підприємців розуміється як врегульована но-

рмативно-правовими актами діяльність державного реєстратора, змістом якої є вчинення певних реєстраційних дій шляхом внесення відповідних записів до Єдиного державного реєстру [6, с.111–112].

В.Ф. Попондопуло розуміє державну реєстрацію як юридично обов'язкову умову реалізації права на підприємницьку діяльність у результаті загального конституційного дозволу [7, с.110]. Н.О. Саніахметова вважає, що державна реєстрація є загальною умовою здійснення підприємницької (господарської) діяльності будь-яким її суб'єктом незалежно від його організаційно-правової форми і виду здійснюваної діяльності [8, с.7]. О.С. Янкова вказує, що державною реєстрацією досягається констатація факту виникнення нового суб'єкта права і ведення певного обліку цих осіб [9, с.396].

З огляду на вищевказані думки науковців, державною реєстрацією виступає певна передумова, умова у реалізації права на підприємницьку діяльність, певний етап здійснення цього права. Тому державний реєстратор у даному випадку буде виступати як посадова особа, яка діє відповідно до законодавства та від імені держави і сприяє реалізації конституційного права на підприємницьку діяльність, надає можливість реалізації даного права.

У свою чергу, І.М. Лазарев визначає поняття реєстрації простіше, а саме реєстрація є одним з видів адміністративних процедур, здійснюваних органами виконавчої влади у взаємовідносинах із громадянами і їх організаціями [10, с.17].

Варто звернути увагу на думку, яка висловлена проф. В.С. Щербиною, що реєстрація підприємств є процесуально-правовою дією, внаслідок якої підприємства включаються до Єдиного державного реєстру підприємств та організацій [11, с.74]. С.В. Лихачов визначає більш широко реєстраційну процедуру як передбачений законом порядок дій, що вчинюються органом державної реєстрації з метою фіксації юридичних фактів, відображають виникнення, зміну або припинення статусу

суб'єкта підприємницької діяльності [12, с.11]. У даному випадку можна визначити державного реєстратора як посадову особу, на яку покладено здійснення певного комплексу реєстраційних дій чи певного порядку дій, які спрямовані на виникнення, зміну або припинення статусу суб'єкта підприємництва.

Проаналізувавши вищевказані думки та визначення поняття державної реєстрації можна надати визначення поняття державного реєстратора у широкому та вузькому сенсі.

У широкому сенсі під поняттям державного реєстратора слід розуміти посадову особу, яка відповідно до закону від імені держави засвідчує факт створення або припинення юридичної особи, засвідчує факт набуття або позбавлення статусу підприємця фізичною особою, а також вчиняє інші реєстраційні дії, які передбачені законом, шляхом внесення відповідних записів до Єдиного державного реєстру та здійснює державний облік і контроль за законністю вищевказаних дій.

У свою чергу, у вузькому сенсі державний реєстратор – це посадова особа, яка відповідно до закону від імені держави здійснює акт фіксації створення, зміни чи припинення суб'єкта підприємницької діяльності у Єдиному державному реєстрі та здійснює державний облік і контроль за законністю вищевказаних дій.

Вищезазначене визначення державного реєстратора як в широкому так і у вузькому сенсі дає нам розуміння останнього, проте варто звернути увагу на те, що державний реєстратор являється посадовою особою. У цьому випадку постає необхідність визначитися з поняття саме посадової особи.

Відповідно до ст.2 Закону України «Про державну службу» посадовими особами вважаються керівники та заступники керівників державних органів та їх апарату, інші державні службовці, на яких законами або іншими нормативними актами покладено здійснення організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій [13].

Якщо брати до уваги Закон України «Про службу в органах місцевого самоврядування», то у ст.2 вказано, що посадовою особою місцевого самоврядування є особа, яка працює в органах місцевого самоврядування, має відповідні посадові повноваження щодо здійснення організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій і отримує заробітну плату за рахунок місцевого бюджету [14].

Н.В. Янюк зазначає, що посадові особи – це категорія службовців, які, з метою здійснення управлінських функцій у відповідній організаційній структурі, наділені владними повноваженнями [15, с.49]. Посадова особа – це службовець, діяльність якого з метою реалізації управлінських функцій, має владно-розпорядчий характер та спрямована на організацію й забезпечення якості праці службовців та інших учасників службових відносин [16, с.195].

У свою чергу, проаналізувавши законодавство та думки вчених стосовно даного питання, варто погодитися з О.В. Петришиним, який пропонує таку дефініцію поняття посадової особи: посадова особа – це громадянин, який виконує службову функцію по управлінню на професійній основі, наділений хоча б мінімумом державно-владних повноважень і здатністю приводити в дію апарат примусу, спеціальним юридичним статусом і офіційними атрибутами посади [17, с.29].

Із вищезазначеного вбачається, що акцент ставиться саме на функції, що здійснює посадова особа – організаційно-розпорядчі та консультативно-дорадчі, хоча різні науковці називають дані функції по-різному.

Варто погодитися, що посадові особи, з одного боку, становлять окрему групу службовців, а з іншого – беруть безпосередню участь у підборі, розміщенні й управлінні цими кадрами [18, с.140]. Доречно зазначає А.Т. Усольцев, що посадова особа є носієм виконавчо-розпорядчих повноважень, що забезпечує виконання управлінських функцій, які, у свою чергу, обумовлені компетенцією організаційної структури. Виконуючи служ-

бові повноваження, вона одночасно здійснює виконання завдань і функцій відповідної організаційної структури та здійснює управління людьми, «впливаючи на їх поведінку з допомогою юридично-владних дій» [19, с.16].

Також необхідно акцентувати увагу на словосполученні, що міститься у визначенні державного реєстратора, «від імені держави». При цьому державний реєстратор представляє інтереси держави. Держава наділяє останнього певними владними повноваженнями з метою реалізації її функцій. Тобто державний реєстратор отримує частину влади для здійснення волі держави, а не задля реалізації власної ініціативи. При цьому наявність влади є вказівкою на те, що суб'єкт управління може односторонньо визначити поведінку підлеглих, досягти виконання постановленої мети зусиллями інших людей, які підпорядковують свою діяльність вищестоящій волі [20, с.9]. Влада виступає невід'ємним атрибутом управління і будь-яка посадова особа, незалежно від виду службової діяльності, наділена «мінімумом владних повноважень» [21, с.15].

Доцільним буде згадати розпорядження Кабінету Міністрів України «Про віднесення посад державного реєстратора до відповідної категорії посад державних службовців та посад в органах місцевого самоврядування» [22] від 22.09.2004 р. Так у цьому розпорядженні зазначено, що відповідно до ст.25 Закону України «Про державну службу» віднести посаду державного реєстратора районної, районної у містах Києві та Севастополі державної адміністрації до шостої категорії посад державних службовців, а також відповідно до ст.14 Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування» віднести посаду державного реєстратора міської ради міста обласного значення до п'ятої категорії посад в органах місцевого самоврядування. Виходячи з цього державного реєстратора необхідно розглядати як державного службовця і посадову особу органу місцевого самоврядування.

Державний службовець – це посадова особа, яка характеризується наступними ознаками: 1) діє від імені держави; 2) представляє інтереси держави; 3) виступає носієм владних повноважень; 4) заміщує посади в державному органі чи його апараті; 5) здійснює організаційно-розпорядчі та консультативно-дорадчі функції; 6) виконує службові повноваження за рахунок державних коштів.

У свою чергу посадова особа органу місцевого самоврядування характеризується наступними ознаками: 1) діє від імені територіальної громади; 2) представляє інтереси територіальної громади; 3) виступає носієм владних повноважень; 4) здійснює професійну діяльність в органах місцевого самоврядування; 5) здійснює організаційно-розпорядчі та консультативно-дорадчі функції; 6) отримує оплату праці за рахунок місцевого бюджету.

Проаналізувавши вищевказані нормативно-правові акти, думки вчених, можна спробувати визначити ознаки державного реєстратора:

- 1) посадова особа;
- 2) діє від імені держави;
- 3) представляє інтереси держави;
- 4) виступає носієм владних повноважень;
- 5) перебуває на державній службі;
- 6) виконує функції відповідної організаційної структури (організаційно-розпорядчі та консультативно-дорадчі функції);
- 7) отримує оплату праці за рахунок місцевого бюджету.

Таким чином, державний реєстратор – це посадова особа, яка діє від імені держави, представляє її інтереси та наділяється владними повноваженнями з метою засвідчення факту появи, зміни чи припинення суб'єкта права шляхом внесення відповідних записів до Єдиного державного реєстру та здійснення державного обліку і контролю за законністю вищевказаних дій, за виконання яких отримує оплату праці з місцевого бюджету.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кусайкіна Н. Д. Сучасний тлумачний словник української мови / Н. Д. Кусайкіна, Ю. С. Цибульник [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.twirpx.com/file/157372>.
2. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. акад. НАН України Ю. С. Шемшученка. – К. : Юрид. думка, 2007. – 992 с.
3. Гончаренко В. Г. Правознавство: словник термінів : навч. посіб. / В. Г. Гончаренко. – К. : Юрисконсульт, КНТ, 2007. – 636 с.
4. Марков В. И. Совершенствование законодательного обеспечения целей государственной регистрации субъектов предпринимательской деятельности в Украине / В. И. Марков, С. В. Ляшенко // Экономика и право. – 2003. – № 1. – С. 58–63.
5. Марков В. І. Створення та реєстрація суб'єктів підприємництва недержавного сектору економіки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук / В. І. Марков. – Донецьк, 2004. – 20 с.
6. Апанасюк О. Г. Державна реєстрація фізичних осіб-підприємців: мета та завдання / О. Г. Апанасюк // Право і безпека. – 2006. – № 5'1. – С. 111–113.
7. Попондопуло В. Ф. Правовой режим предпринимательства / В. Ф. Попондопуло. – СПб. : Изд-во Санкт-Петербургск. ун-та, 1994. – 208 с.
8. Саниахметова Н. А. Юридический справочник предпринимателя / Н. А. Саниахметова. – Изд. 7-е, перераб. и доп. – Х. : Одиссей, 2005. – 992 с.
9. Хозяйственное право : учебник / под ред. Мамутова В. К. – К. : Юринком Интер, 2002. – 912 с.
10. Лазарев И. М. Административные процедуры в сфере взаимоотношений граждан и их организаций с органами исполнительной власти в Российской Федерации : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. юрид. наук / И. М. Лазарев. – М., 2002. – 20 с.
11. Щербина В. С. Господарське право України : навч. посіб. / В. С. Щербина. – К. : Юрінком Інтер 2001. – 384 с.
12. Лихачов С. В. Дозвільне провадження в адміністративному процесі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук / С. В. Лихачов. – Х., 2001. – 20 с.
13. Закон України «Про державну службу» : від 16.12.1993 р. // ВВР України. – 1993. – № 52. – Ст. 490.
14. Закон України «Про службу в органах місцевого самоврядування» : від 07.06.2001 р. // ВВР України. – 2001. – № 33. – Ст. 175.
15. Янюк Н. В. Адміністративно-правовий статус посадової особи: дис. кандидата юрид. наук / Н. В. Янюк. – Львів, 2002. – 168 с.
16. Державне управління: теорія і практика / за заг. ред. д-ра юрид. наук проф. В. Б. Авер'янова. – К. : Юрінком Інтер, 1998. – 432 с.
17. Петришин А. В. Статус должностного лица: природа, структура, специализация / А. В. Петришин. – К. : УМК ВО, 1990. – 74 с.
18. Ремнев В. И. Некоторые причины административных деликтов, связанных с осуществлением государственной службы / В. И. Ремнев // СССР–ГДР: Государственная служба : сб. науч. ст. – М., 1986. – С. 139–144.
19. Усольцев А. Т. Должностное лицо в советском государственном управлении / А. Т. Усольцев // Правоведение. – 1987. – № 2. – С. 13–19.
20. Бахрах Д. Н. Административная ответственность граждан в СССР : учеб. пособие / Д. Н. Бахрах. – Свердловск : Изд-во Уральск. ун-та, 1989. – 204 с.
21. Горшенев В. М. Природа статуса должностного лица / В. М. Горшенев, О. В. Петришин // Проблемы социалистической законности. – 1988. – Вып. 22. – С. 9–16.
22. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про віднесення посад державного реєстратора до відповідної категорії посад державних службовців та посад в органах місцевого самоврядування» : від 22.09.2004 р.,

№ 673-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=673-2004-%F0>.

Солонар А. В. Державний реєстратор: поняття, основні ознаки / А. В. Солонар // Форум права. – 2012. – № 1. – С. 888–893 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2012-1/12savpoz.pdf>

Проаналізовано діюче законодавство, погляди науковців і надано визначення державного реєстратора. Також визначено основні ознаки державного реєстратора і окреслено взаємозв'язок поняття державного реєстратора з поняттям державної реєстрації і посадової особи.

Солонарь А.В. Государственный регистратор: понятие, основные признаки

Проанализировано действующее законодательство, взгляды ученых и дано определение понятия государственного регистратора. Также определены основные признаки государственного регистратора и очерчено связь понятия государственного регистратора с понятием государственной регистрации и должностного лица.

Solonar A.V. The State Registrar: Definition and Main Features

The current legislation, the views of scientists and given the definition of the state registrar analyzes. Also defined the main features of the state registrar and outlined the concept of the state registrar relationship with the concept of state registration and official.